

DESCOPERIRI MONETARE LA HISTRIA – SECTORUL SUD (2013–2017)

Theodor ISVORANU, Mircea DABÎCA

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mails: theodor_isvoranu@yahoo.com, mdabica@yahoo.com

Keywords: Histria, Roman Histria, “Scythian War”, Roman coins, Early Byzantine coins

Abstract: During the 2013–2017 systematic research undertaken in the South Sector of the archaeological site Histria, 85 coins were collected, out of which 68 pieces (80%) were identified. The excavations have been focused on the northwest boundary of the sector, corresponding to the western part of the enclosure and the compartments of an important edifice identified since 2011–2012. The size of the coin batch indicates a certain dynamic of monetary presence in an area probably intensely inhabited in the Roman Histria between the second half of the 2nd century AD and the end of the Tetrarchy. Due to the restriction of the fortified enclosure and implicitly of the urban area during the Late Roman Empire, the area of the great edifice was abandoned to the extra muros zone and was overlapped by two levels of necropolis. The 68 coins are chronologically distributed as follows: six coins from the Greek period, 40 coins from the period of Principate (seven denars, 18 antoninians, one sestertius, one dupondius, 13 provincial coins), 16 Late Roman coins and six Byzantine coins from the 6th century AD. Along with monetary issues already documented in the finds at Histria, there are also rarities such as: a coin from the late period of the city's autonomy, bearing an uncommon countermark (No. 6); Istrian coins by Antoninus Pius and Caracalla, of less known types (Nos. 8 and 13), respectively a pseudo-autonomous coin with the ICTPI legend engraved in an unusual way (No. 14); a piece of 4 assaria of Nicopolis ad Istrum, with a type of reverse not yet documented for the time when L. Aurelius Gallus was governor of Moesia Inferior, more precisely 202–205 AD (No. 12); the single one antoninianus from Gordian III so far registered at Histria (No. 27); an antoninianus issued by Vabalathus (No. 38). The structure of the batch generally confirms the previous remarks – occasioned by the publication of the first batch of coins in 2014 – about the monetary presence in the southern area of Histria. Most of the coins were found in a secondary position, with no stratigraphic significance. Exceptions are made by some pieces found in the debris of the walls and on the treading level of the excavated building, at least 16 of which could constitute chronological points of reference. The numismatic material indicates a hypothetical building of the great edifice, probably of public utility, in the first part of the 3rd century AD. After a possible destruction by fire during the “Scythian War”, it was probably partially rebuilt during the reigns of Aurelian or Probus and functioned until the beginning of the second decade of the 4th century AD, when it was finally devastated, apparently in the course of another fire. The coins sporadically penetrated later do not testify the habitation of the area but are related rather to the funerals during the second half of the 4th century AD and later. For a general overview, the full list of the coin finds at Histria – South Sector is attached.

Cuvinte-cheie: Histria, Histria romană, „războiul scitic”, monede romane, monede protobizantine

Rezumat: În cursul cercetărilor sistematice întreprinse în Sectorul Sud al sitului Histria în perioada 2013–2017, au fost recoltate 85 de piese monetare, dintre care au fost identificate 68 exemplare (80%). Săpăturile au vizat limita nord-vestică a sectorului, corespunzând părții de vest a incintei și compartimentărilor unui important edificiu identificat încă din anii 2011–2012. Dimensiunile lotului monetar indică o anumită dinamică a prezenței monetare într-o zonă probabil intens locuită din Histria romană între a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr. și sfârșitul Tetrarhiei. Datorită restrângerii incintei fortificate și implicit a suprafeței urbane în perioada Imperiului târziu, zona fostului edificiu monumental a ajuns în partea extra muros și a fost suprapusă de două niveluri ale necropolei. Cele 68 monede sunt repartizate cronologic după cum urmează: șase exemplare din perioada anterioară stăpânirii romane, 40 monede din perioada Principatului (șapte denari, 18 antoninieni, un sestertius, un dupondius și 13 emisiuni provinciale), 16 monede din perioada romană târzie și șase monede bizantine din secolul al VI-lea. Alături de emisiuni deja atestate în descoperirile de la Histria, au fost înregistrate și rarități, precum: o monedă din perioada târzie a autonomiei atelierului istriean, purtând o contramarcă inedită (nr. 6); emisiuni istriene puțin cunoscute de la Antoninus Pius și Caracalla (nr. 8 și 13) respectiv o monedă pseudoautonomă cu legenda ICTPI gravată într-un mod neobișnuit (nr. 14); 4 assaria de la Nicopolis ad Istrum cu revers de tip încă neatestat pentru perioada când L. Aurelius Gallus a fost guvernator al Moesiei Inferior, mai precis anii 202–205 (nr. 12); unicul antoninian de la Gordian III înregistrat până acum la Histria (nr. 27); un antoninian emis de Vabalathus (nr. 38). Structura lotului confirmă în general observațiile anterioare – prilejuite de publicarea în 2014 a unui prim lot de monede – privind prezența monetară în sudul Histriei. Cele mai multe monede au apărut în poziție secundară, neavând semnificație stratigrafică. Excepție fac unele exemplare găsite în dărâmătura zidurilor și pe nivelul de călcare contemporan edificiului cercetat, cel puțin 16 dintre ele putând fi folosite ca repere cronologice. Materialul monetar indică o ipotetică ridicare a marelui edificiu, probabil de utilitate publică, în prima parte a secolului al III-lea p.Chr. După o posibilă distrugere prin incendiere în timpul „războiului scitic”, acesta a fost probabil parțial refăcut, eventual în vremea lui Aurelian sau Probus și a funcționat cel puțin până la începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al IV-lea, când a fost devastat definitiv, aparent în cursul unui alt incendiu. Monedele pătrunse sporadic ulterior nu mai reflectă o locuire a zonei, ci sunt de pus în relație mai curând cu amenajări funerare din a doua jumătate a secolului al IV-lea și mai târziu. Pentru o imagine generală, este anexată lista completă a descoperirilor monetare de la Histria – Sectorul Sud.

Cercetările arheologice întreprinse în Sectorul Histria-Sud cu începere din 2003 (Pl. 1) au avut, inițial, ca obiectiv interpretarea relației dintre incinta romană târzie și eventuale structuri anterioare reutilizate la edificarea

sau consolidarea ei, apoi, din 2006, identificarea și dezvelirea unei potențiale amenajări portuare din perioada protobizantină la sud-vest de turnul K, iar din 2008, reluarea investigării centrului urban de epocă